

ЧУДОМИР А`РМЕНСКОТО КАФЕНЕ

chitanka.info

През последните години мемоарната ни литература се обогати значително и между другото няколко мои съвременници отделиха страници за това кафене, известно като свърталище на „непризнатите таланти“. Впечатленията ми от тези писания са, че авторите изобщо не са стъпвали там, а са събирали своите сведения от втори и трети лица и че онова, което разправят със снизходителна усмивка, съвсем не е само то, а има още неща.

Така се случи, че когато през есента на 1906 година постъпих в тогавашното Рисувално училище, първият ми познат, който при нужда ми помагаше, си пиеше кафето там. Той не беше нито признат, нито непризнат, а простосмъртен дребен чиновник. Около две-три години аз се отбивах в това кафене, за да се срещам с него, и през това време срещнах и се запознах с доста интересни личности. Кафенето беше малко, тясно, с пет-шест маси и два прозореца само, обърнати към джамията и старата баня. Съдържателят му Манасиан продаваше много хубаво мляно кафе, а на клиентите поднасяше горещи кафета добродушният „Чауш“, с когото всички си правеха шега. На една от масите наистина вечерно време се събираха „непризнатите“ начело с Иван Ст. Андрейчин, който тогава поне съвсем не беше непризнат. В списанието „Мисъл“ например, редактирано от д-р К. Кръстев, между главните му сътрудници Т. Влайков, П. Славейков, П. Ю. Тодоров, Г. Стаматов и Яворов на първо място стоеше неговото име. Минаваше за прогресивен писател и неговото „Погребение“ не слизаше от програмите на работническите вечеринки. Сам той беше много търсен като рецитатор и понеже аз пък бях спец по концертните рисувания, често се срещахме из техните клубове. Андрейчин беше дребен, с остри като четка коси, с брадичка и големи увиснали мустаци, из които се подаваше неизменната му димяща лула. На неговата маса обикновено седеше Рафаел Тошкин — още по-дребен от Андрейчин, кротък, наивен човечец, който, понеже нямаше пари за бръснене, носеше брада. Насърчен от Константин Величков, той току-що беше издал малка стихосбирка „Терзания“, обикаляше локали и градини и сам си я продаваше. По-късно го назначиха на малка служба в Синода. Друг партньор на Андрейчин беше Георги Попов, който се наричаше и Кавалеров, и Средецки, и не знам още как. Той пък беше суфльор в Народния театър, участвувал в редактирането на някакъв краткотраен хумористичен вестник и минаваше за сатирик, без някой да знае нещо

за сатирите му. По едно време издаде в превод от старогръцки „Илиадата“, но после се оказа, че не е от старогръцки, а е лош превод от руски. Редовен член на групата беше и Сава Стоянов-Злъчкин от Сливен, кръгъл сирак и сиромаш като библиейския Лазар. Той беше следвал малко в Рисувалното училище, рисувахе декори, пишеше фирми и дълги, дълги стихотворения, та когато редакторите на вестниците „Барабан“ или „Жило“ чувствуваха нужда от материал, обръщаха се към него. Той подвиваше крак на стола и дорде изпие две кафета, извъргляше цяла поема. Също беше къс, но набит, с голяма рошава глава и го наричаха още Сава Едроглавий. С тази своя глава сам си правеше шеги. Разправяше например, че някога бил осъден на смърт чрез обесване и като му метнали примката и ритнали стола под него, главата му като по-тежка от тялото се превъртяла надолу, а краката му щръкнали нагоре, поради което не можал да умре и го амнистирали. Един ден ми съобщи, че се уговорил за три дни да пригответи декори за сцената на 6-и пехотен полк, и ме покани да му помагам. Той почна да рисува стая, а аз — гора. Работехме денонощно, като ни носеха в една бака войнишка чорба. Наскицирах аз гората и почнах да полагам боите с малка четка за рисуване.

— Не така — каза Савата, — не така. С такава четка не за три, а за трийсет дена гора няма да поникне.

Бръкна тогава в джеба на балтона си и извади една четка за чистене на обувки. Натопи я в кофата с кафява боя, подаде ми я и рече:

— Дънерите на дърветата ще рисуваш с широката част, а клоните — й тясната. Короните пък ще ги положиш общо с тъмнозелена, с по-светла ще изпишеш тук-там листа, и баста.

Послушах го аз и работата тръгна. Претупахме набързо гората и стаята и остана най-трудната задача — завесата. Тя трябваше да представлява Боримечката как вика от „Зли дол“ към клисурци да не се плашат, когато гръмне черешовото топче. Аз, значи, ще рисувам Боримечката, а Савата — пейзажа наоколо и го измайсторих тъй, че да те втресе, като го гледаш. Най-голям зор видях, дорде нарисувам устата му с ваксаджийската четка. Уж я разтворих да вика, а като се отдалеча и го погледна, той съвсем не вика, а сякаш се прозява. Савата обаче ме уверяваше, че не само вика, а и реве даже, и тъй го оставихме.

В компанията на Андрейчин беше и Любомир Бобевски, който пълнеше тогава детските вестничета и списания със стихове като:

*Слънчицето грее,
птиченцето пее,
агънцето блее и т.н.*

Как се случило, не знам, но някакъв богат евреин му поръчал да издаде една стихосбирка, в която да възпее еврейския народ, като му дал и десетина исторически сюжета. Бобевски се съгласил, взел аванс и като се убедил, че това не било от „неговия жанр“, възложил работата на Савата, като срещу труда обещал да му купи един костюм.

Подвил крак наново Савата, засърбал кафетата и за няколко дни обезсмъртил еврейския народ в песни и поеми, като за всеки случай последната песен я направил с акростих „Писал ги е Савата“. Книгата обаче излезе от печат с автор Бобевски. Друг член на тази пъстра група беше Алеко Константинов — бащата на артистката Марта Мянькова, бесарабец по произход. По сиромаш и от Савата, той пишеше доста духовити стихове из хумористичните списания под псевдоним „Дядо Алеко“ или „Альоша Бесарабски“. Той и зиме, и лете ходеше все с един изтърган костюм, но се разболя веднъж, полежа в Александровската болница и един ден току пристигна о черен редингот, колосана риза и панталон на райета. Подарил му ги тогавашният министър-председател бесарабчанин Александър П. Малинов. Тогава дяда Алека го кръстихме Александър Павлович и дълго време тъй си го наричахме. От време на време идваше със своето зеленикаво пардесю и рано загиналият артист Стоян Шакле. Винаги весел и жизнерадостен, той пишеше също стихове, имаше приятен баритон и беше център в гуляйджийските вечери на барабанистите. Това бяха непризнатите таланти, такава беше живописната бохемска група, за която Арменското кафене получи второто си име.

Като всяко подобно заведение освен от тази бохемска компания Арменското кафене се посещаваше от приходящи пенсионери, чиновници, амбулантни търговци, от любители на хубаво кафе и от стари мераклии през дните, когато банята беше женска. Освен тях обаче там аз срещнах и се запознах с още много други интересни

личности из областта на изкуството и културата, за които моите съвременници не споменават нищо в своите спомени. И сега пред очите ми е например силно набръчканата, изразителна и малко надменно вдигната глава на дядо Константин Сапунов, завършил Букурещката консерватория по декламация и пеене и един от първите ръководители на Румелийската театрална труппа в Пловдив. Там идваше и прегърбеният, сприхав и съвсем прегракнал Антон Попов, директор на първия театър „Основа“ в столицата. Редовен посетител бе и Борис Пожаров, артист от Румелийската труппа, и Георги Донев, дългогодишен директор на пътуващи трупни, вечно негодуващ против власт и правителство. Често идваше да си пие кафето и позастарелият вече с подкупваща усмивка Панайот Пипков, чиито песни „Върви, народе възродени“ и „Сладкопойна чучулига“ и сега възторжено се пеят от мало и голямо. Малцина знаят, че и той на младини е бил актьор в Румелийската труппа. Редовен посетител беше и Стоян Попов — „Чичо Стоян“, — любим детски поет, от когото са се учили много от младите. Той беше весел, духовит и приличаше много на дяда Петка Славейков. Освен детски песни пишеше и „Ергенски раздумки“ а ла Бокачио. В това кафене се запознах също с един от най-добрите изпълнители на „Тартюф“, артиста от Народния театър Неделчо Щърбанов, с младия, румен, свенлив и мълчалив Владимир Тенев, сега народен артист, със съвсем младия и безработен Жорж Стаматов, също сега народен артист, с Венедикт Бобчевски и пр., и пр. Редовен посетител беше прямият и чувствителен Рачо Стоянов, автор на драмата „Майстори“ и един от най-добрите ни преводачи. Той тогава пишеше фейлетони във вестник „Ден“ с псевдоним Сатин. Там съм се запознал със Страшимир Кринчев, с Гьончо Белев, с преждевременно починалия даровит белетрист Никола Янев, с починалия от туберкулоза, красив като Аполон, Страшимир Димов, чиито хубави рисунки се печатаха във в. „Българан“, и пр., и пр.

Арменското кафене прочее не беше свърталище само на непризнати таланти, а и на много, много признати и заслужили за възхода на младото ни още изкуство и култура българи, които трябва да помним и почитаме.

(Публикуван във в. „Литературен фронт“, XX, бр. 48 от 26.XI.1964 г.)

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.